

Megjelent:

Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0

Fóris Ágota

A szótár fogalma a magyar lexikográfiában

1. Bevezető

Magay Tamás tanár úrral először 2000-ben találkoztam személyesen, amikor a Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskolájának Alkalmazott Nyelvészeti Programjában Szépe György, a doktori iskola vezetője, „Lexikográfia Magyarországon” címmel doktori kurzust szervezett, és ennek koordinálására – Pálffy Miklós tanár úr mellett – kért meg engem, akkori doktoranduszt. A kurzus hat előadásból állt, ezek egyikét tartotta Magay Tamás *Szó, ami szó* címmel. Az előadás szövege később megjelent *A lexikográfia Magyarországon* című kötetben (Magay 2004a, további információk a kötet előszavában és bevezetőjében: Szépe 2004; Pálffy 2004).

Magay tanár úr a továbbiakban is fontos szerepet játszott a szakmai életutamban. Opponense volt a PhD disszertációmnak és a habilitációs bizottságomban is részt vett bírálóként. Az átdolgozott disszertáció alapján készült *Szótár és oktatás* könyvemhez ő írt előszót (Fóris 2002b; Magay 2002). A MANYE (Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete) 2006-ban tiszteleti tagjává választotta: ez a kitüntetés nem csak Magay tanár úr munkásságának szólt, de egyúttal a lexikográfia mint alkalmazott nyelvészeti ág elismerésének is.

Magay tanár úr a 2000-ben újjáalakult MTA Szótári Munkabizottság elnöke volt két cikluson át (2000–2003, 2003–2006 között), és a bizottság munkájában a mai napig nagy lelkesedéssel vesz részt. Én magam 2002-ben Kiss Lajos akadémikus és Pajzs Júlia tudományos főmunkatárs ajánlására, tanár úr támogatásával kerültem be a Munkabizottság tagjai közé, ahol elismeréssel figyelem munkabírást és ötleteit.

Mindig szívén viselte a református felsőoktatás ideáját és gyakorlati megvalósulását. 1993-ban részt vett a Károli Gáspár Református Egyetem Angol Tanszékének létrehozásában, az egyetem docense volt 2001-ig, és azóta is lelkes támogatója. 2008-ban, az egyetemre kerülésemtől örömmel üdvözölte, hogy „újabb lexikográfussal gyarapodott a csapat”.

Magay tanár úr szakmai vitáink során mindig tisztelte az övétől különböző álláspontot, ha nem is fogadta el azt. A vitáink egyik sarkalatos pontja a *szótár* fogalma a lexikográfiában. A tanulmány témaválasztásának indoka tehát, hogy a Magay tanár úrral való több mint tíz éves szakmai ismeretségünk – és szakmai vitáink – egyik fontos témáját, a *szótárfogalom* különböző értelmezési lehetőségeit bemutassam.

2. A lexikográfia és a szótár

Megjelent írásaimban és doktori disszertációmban is kifejtettem, hogy a lexikográfiában paradigmaváltás történt az 1990-es években, ami elsősorban a tudományos-technikai robbanás következményeként megjelent műszaki-informatikai eszközök és szoftverek lexikográfiában – és általában a nyelvészetben – való felhasználásának eredménye. Az elektronikus szótárak, a szótárgépek, majd az online szótárak fejlődése, a szótárkészítési szabványok megjelenése – pl. az SGML (Standard Generalized Markup Language, magyarul ’általános szabványos kijelölő nyelv’), amely 1986 óta nemzetközi ISO szabvány (ISO 8879:1986); a terminográfiai és lexikográfiai munkára vonatkozó szabványok, mint az ISO 1951:2007 és az ISO 12199:2000 –, továbbá az online korpuszok felhasználása a szótárkészítésben mutatják, hogy

Megjelent:

Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0

a korábbiakhoz képest alapjaiban változott meg a szótárkészítés és -használat. – Két évtizeddel e változások után, épp napjainkban élünk át egy újabb paradigmaváltást: a legfrissebb információtechnológiai fejlesztések a szótárkészítésre is jelentős hatást gyakorolnak. A legújabb változásokat a szemantikus technológiák megjelenése és elterjedése hozza el számunkra azzal, hogy nyílt forráskódú programok segítségével bárki szerkeszthet és közzétehet adatbázisokat, ontológiákat vagy szótárakat. Ezek az új alkalmazások az XML technológián alapulnak:

„Míg a szintaktikai paradigma jellemző nyelve a HTML, a szemantikai paradigma valamennyi technológiája XML alapú. A kettő közötti különbség lényege, hogy az első a dokumentumok közzétételének formai aspektusát ragadja meg és a dokumentumok szerkezetére valamint megjelenítésére vonatkozóan kódol információt, az XML nyelvekkel az előzőek mellett az is leírható, hogy egy adott fogalmon mit értünk” (Tóth 2010: 236).

A lexikográfia 1990-es évekbeli paradigmaváltása a szótárfogalom megváltozását is maga után vont, ezért tartottam szükségesnek a *szótár* újradefiniálását (Fóris 2002a, 2002b). Erre a definícióra reflektált a *Lexikográfiai füzetek* 3. számában egy pécsi doktorandusz, Szöllősy Éva (2007). Ugyanebben a számban válaszoltam a cikk felvetéseire, és némileg módosítottam a definíció szövegén – és annak lényegét megtartva –, a megfogalmazást a következő formában módosítottam:

„A szótár olyan egy-, két- vagy többnyelvű gyűjteményes adatbázis, amely – hordozótól függetlenül – nyelvi egységek jellemzőit, és ezeknek adott szempont szerint, kulcsszavakkal történő osztályozását tartalmazza, egy meghatározott korpusz alapján” (Fóris 2007: 301).

A cikkben a definíció minden elemét részletesen indokoltam. A továbbiakban röviden összefoglalom az elemzés lényegét.

2.1 A lexikográfia

A *lexikográfia* a szótárírás elmélete és gyakorlata. A lexikográfia fogalmának változását Magay Tamás *Szó, ami szó* című tanulmányában elemezte, és megállapította, hogy „a lexikográfia fogalmkörének – szótárakban is regisztrált – kibővülésére csak a legfrissebb szótárakban találunk utalást” (Magay 2004a: 54), és hogy a lexikográfia fogalmának kiterjesztése az 1970-es, 1980-as években következett be. Emlékeztet rá, hogy

„Arra egyébként, hogy lexikográfián nem pusztán szótárírást, szótárírói tevékenységet kell érteni, hanem elméletet, azaz szótártudományt, szótártant is, nálunk – és európai viszonylatban is figyelemreméltóan – Országh László mutatott rá (Országh 1954: 117–133).” (i.m.)

Országh László egyik fontos művének a címe is tükrözi ezt az álláspontot: *A szótárírás elmélete és gyakorlata a Magyar Nyelv Értelmező Szótárában* (Országh 1962). A lexikográfia tehát ma már elméleti és gyakorlati tevékenységet is magába foglal, vagyis nem csak magát a szótárkészítést, hanem annak elméleti vonatkozásait is (vagyis – a német nyelvből átvett szóalakot használva: a metalexikográfiát), pl. a szótárkészítés elveit, szótártörténetet, szótárkritikát. Mivel a lexikográfia tárgya a szótár, a következő lépés tehát a *szótár* meghatározása.

Hartmann (2001) *Teaching and Researching Lexicography* című könyvében egy új nemfogalmat vezet be a lexikográfiai művek összefoglaló nevéként: *Lexicographic Reference Works*. Ezt magyarul *lexikográfiai referenciamű*-ként fordítottuk. Hartmann könyvében az 1.1. ábra felosztása szerint a „Lexicographic Reference Works”-nek (a lexikográfiai

Megjelent:

Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magyar Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0

referenciaműveknek) három fő fajtája van: Dictionary, Thesaurus, Encyclopaedia (szótár, tezaurusz, enciklopédia); és az egész fölé (tehát a lexikográfiai típusú művek fölé) rendeli a „Dictionary Research”-ot, vagyis a szótári kutatást (Hartmann 2001: 5, 1. ábra).

1. ábra: A lexikográfia (forrás: Hartmann 2001: 5)

Hartmann könyve azt az állítást tartalmazza, hogy a lexikográfia a *lexikográfiai referenciaművekkel* foglalkozik. A *Dictionary of Lexicography* meghatározása szerint a „lexicography – professional activity and academic field concerned with dictionaries and other reference works” (DoL 1998), tehát a lexikográfia olyan szakmai tevékenység és kutatási terület, amely szótárakkal és más referenciaművekkel foglalkozik. Vagyis a lexikográfia és a lexikográfusok nem csak a szoros (és hagyományos) értelemben vett nyelvi szótárakkal foglalkoznak, hanem más típusú lexikográfiai referenciaművekkel is, mint amilyenek például az enciklopédiák és tezauruszok. – Itt rögtön megjegyzem a félreértések elkerülése végett, hogy a *szótár*, *tezaurusz*, *enciklopédia*, *lexikon* terminusokat nem szinonimaként kezelem, hanem a *lexikográfiai referenciaművek* hiponimáiként, és egymás kohiponimáiként.

A *Lexikográfiai füzetek* sorozat 4. kötetében *Mi a lexikográfia?* címmel megjelent tanulmányban a szerzők azt írják, hogy

„a mai napig nem egészen világos, mi a lexikográfia tárgya, mi is a lexikográfia, s egyáltalán tudománynak tekinthető-e. Az sincs egyértelműen meghatározva, hogy mi a szótár, vagy mi nem szótár, illetve mit nem kell szótárnak tekinteni” (Pálfi–Stockholm 2009: 145).

A tanulmányban elsősorban dán és német lexikográfiai művekre hivatkoznak a szerzők; kár, hogy a magyar nyelven megjelent tanulmányban nem tértek ki a magyar lexikográfusok vitájára. A nagyon szerteágazó és sokféle felfogás ismertetése mellett bemutatják, hogy vannak olyan szerzők, akik tudományos alapokon érvelnek amellett, hogy „a lexikográfia tudomány, és tárgya a *lexikográfiai típusú kézikönyvek (lexikographische Nachschlagewerke)*, vagyis szótárak, lexikonok, enciklopédiák, glosszáriumok, vokabuláriumok stb.” (i.m.: 148). Ezt a felfogást képviseli többek között Svensén (1993), Bergenholtz–Kaufmann (1997), a DoL (1998), Wiegand (1998), Hartmann (2001) és Tarp (2008). Jómagam is ezzel a felfogással értek egyet, és a lexikográfia tárgyának nem pusztán a nyelvi szótárakat, hanem a *szótárakat és más referenciaműveket* tartom.

2.2 A szótár

A nemzetközi és a hazai lexikográfiai szakirodalom – elsősorban kulturális és történeti okokra visszavezethetően – nem egységes a szótárak tárgykörében a terminológiai kérdésekben. Számos esetben, a különféle kultúrákban és nyelvterületeken, a fogalmak nem egy szintűek és nem minden esetben feleltethetők meg egyértelműen egymásnak. Ahhoz, hogy a különböző kultúrákban és különböző nyelveken használt fogalmakat megfeleltethessük egymásnak, a fogalmi szinten kell meghatároznunk a fogalmak főbb jegyeit. Csak ezután következhet a szóalakok hozzárendelése a különböző fogalmakhoz (vö. Fóris 2005). Ilyen vizsgálatot végzett el és publikált például Kiss Mónika *Szótár a szótárban* című tanulmányában, amelyben a *szótár* jelentésmezőjét analizálja magyar és francia összevetésben. Vizsgálatát magyar és francia egynyelvű és kétnyelvű szótárak alapján végezte, végső következtetése

Megjelent:

Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0

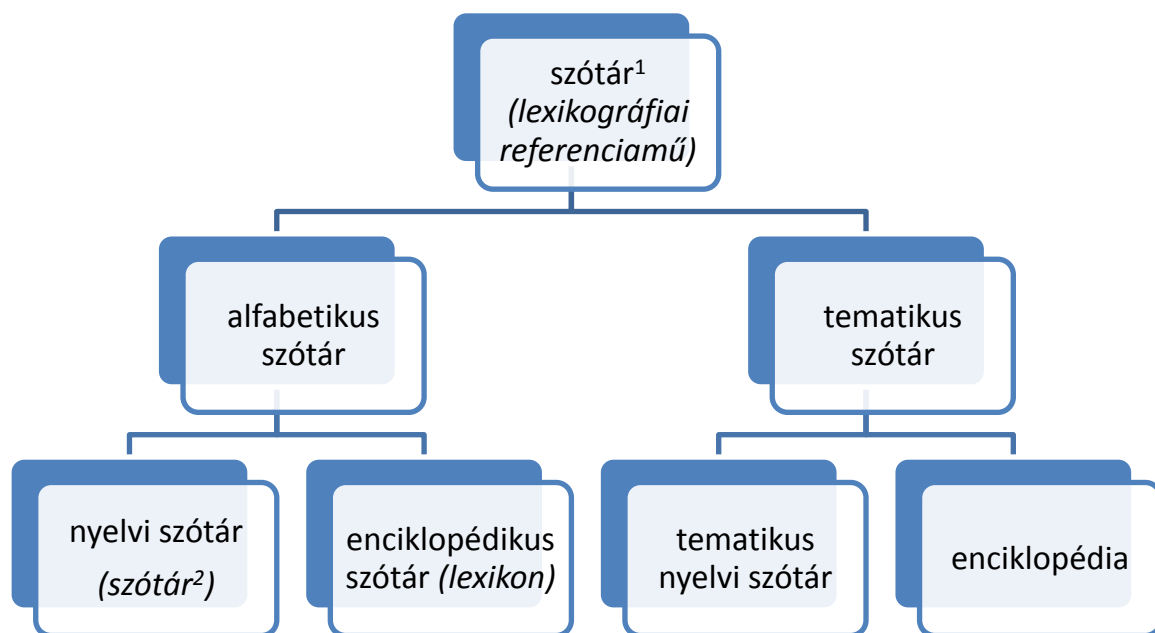
pedig, hogy „az egynyelvű szótárak meghatározásai, a kétnyelvű szótárak megfelelői és példái alapján látható, hogy még egy látszólag egyszerű – igaz többjelentésű – főnévnek is milyen kiterjedt szemantikai mezeje van” (Kiss 2004: 66). Vizsgálatából (is) levonható az a következtetés, hogy a *szótár* szó a magyar nyelvben többjelentésű (lásd még Fóris 2012).

A *Dictionary of Lexicography* (DoL 1998) meghatározása szerint a „dictionary – the most common type of reference work”, vagyis a szótár a legelterjedtebb típusú referenciamű, akár úgy is fogalmazhatnánk, hogy a referenciaművek prototípusa. A „reference work – any product, such as a published book or a computer software, that allows humans to store and retrieve information relatively easily and rapidly”, vagyis referenciamű minden olyan termék, akár könyv vagy számítógépes szoftver, amely lehetővé teszi az embereknek, hogy információt viszonylag könnyen és gyorsan tároljanak és előhívjanak.

A lexikográfiai referenciaművek prototípusának, a szótárnak a jelentése, a magyar nyelvészek jó része szerint a *Magyar értelmező kéziszótárban* adott meghatározással azonos, vagyis „**szótár** fn 1. Vmely nyelv szavainak jelentős részét betűrendben tartalmazó és ugyanazon a nyelven értelmező v. a szavak idegen nyelvű megfelelőit közlő könyv” (ÉKsz.²). – Igaz, egy másik, tágabb jelentést is megad e szótár: „*Nyelvt* Hasonló, de szócikkeiben más információkat tartalmazó mű. (...)” (ÉKsz.²). – Tehát a szótár prototípusának leginkább a címszavakat alfabetikus sorrendben közlő, értelmező vagy kétnyelvű szótárt tekintik. A nem prototipikus esetben belefér még a más típusú információkat tartalmazó mű is. – De mi lehet a más típusú információ? Grammatikai? Kiejtési? Etimológiai? Szakmai? Úgy gondolom, hogy az ÉKsz.² értelmezése a *nyelvi szótárakra* vonatkozik, és nem általában a szótárakra. Zgusta álláspontja szerint a *nyelvi szótárak* olyan nyelvészeti információkat tartalmaznak, amelyek a nyelv lexikai egységeivel és azok nyelvészeti tulajdonságaival kapcsolatosak. Ezzel ellentétben az enciklopédikus szótárak elsősorban az egyes lexikai egységek denotációjával foglalkoznak: a nyelven kívüli világról adnak információkat (Zgusta 1971: 198). Hasonló álláspontot fejt ki Massariello Merzagora (1983), Svensén (1993), Hartmann (2001), akik mind az információ természetében látják a *nyelvi szótárak* és *enciklopédikus szótárak* közti különbséget. Tehát, ha a *nyelvi szótár* és az *enciklopédikus szótár (lexikon)* közti különbséget keressük, akkor a nyelvészeti információ és az enciklopédikus információ jelentését, e két fogalom pontos meghatározását szükséges megkeresnünk (lásd Fóris 2006). – Ismét megállok egy pillanatra, hogy tisztázzak valamit. Nem azt állítom, hogy a szótár és az enciklopédia között nincs különbség, hanem azt, hogy ha pontosan fogalmazunk, akkor a *szótár* szónak mint hiperonimának, hiponimái a *nyelvi szótár* és az *enciklopédikus szótár*. Ha azt is feltételezzük, hogy a szótár nem feltétlenül betűrendes, akkor még a *tematikus szótárak* és az *enciklopédiák* is ide sorolhatók, de szükségessé válik egy köztes hierarchikus szint bevezetése is. Ennek alapján kialakítható egy háromszintű hierarchia (2. ábra). Hangsúlyozom azt is, hogy az elnevezések az egyes nyelvek között nem minden esetben feleltethetőek meg egyértelműen egymásnak, jelen tanulmányban a magyar nyelvű besorolást vizsgálok.

Megjelent:

Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0

2. ábra. A szótárak egy lehetséges osztályozása

Minden fogalomnak sokféle meghatározó jegye van, ezért bármely sokaságból többféle módon építhető osztályozó rendszer (részletesen lásd Fóris 2005). Ezért a lexikográfiai típusú műveket is sokféleképpen osztályozhatjuk, tipologizálhatjuk – erre jó példa Muljačič (1971) vagy Landau (1989) szótári osztályozási rendszere.

2007-es írásomban arra a következtetésre jutottam, hogy az általam adott definíció (Fóris 2007: 301) tágabb értelmét adja meg a *szótár* fogalmának, következésképpen ebben az értelmezésben a *szótár* szóval a magyar nyelvhasználatban nem csak a *nyelvi szótárakat* (= szótár²) jelöljük, hanem a tágabb értelemben vett a *lexikográfiai referenciaműveket* is (= szótár¹). Az általam adott definíció az utóbbi, általánosabb kategóriára vonatkozik.

A szótárakban többségében a „listázott” címszavak igazítanak el a tárolt információk tömegében, azonban a szótár nemcsak e szóalakok tárolási helye, hanem a nyelvre, nyelvhasználatra vonatkozó hatalmas mennyiségű információ tárolója is. A klasszikus nyomtatott szótárak szócikkei a készítés céljától függően sok grammatikai, stilisztikai, pragmatikai adatot tartalmaznak, és például az utalási rendszeren keresztül (a nyelvi egységet jellemző kapcsolatokon keresztül) elvezetnek a nyelvi háló különböző részeihez. Az elektronikus szótárak már jóval nagyobb mennyiségű nyelvi és enciklopédikus információ tárolására, egymással történő összeköttetésére alkalmasak hálózatos szerkezetüknek köszönhetően (lásd Fóris 2010a). A jövő szótárai hatalmas tudásbázisok egymással bonyolultan összekapcsolt rendszerei lesznek, amelyekből – kiemelve a megfelelő információkat – komplex információfüzerek, ontológiák építhetők.

2.3 A szakszótár

A szakszótárakat – a 2.2. pontban kifejtetteknek megfelelően – a lexikográfiai referenciaművek közé sorolom, és e fejezetben röviden áttekintem a szakszótárakkal kapcsolatos besorolási nehézségeket.

Megjelent:

Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0

A nyelvváltozatok vizsgálata a nyelvi rendszer egészének az ismeretét feltételezi, hiszen bármely nyelvváltozat a többi nyelvváltozattal és a nyelv egészével szoros kapcsolatban van, jellemzőit ebben az összefüggésben lehet hitelesen megadni. Ebből ered a szaknyelvkutatásnak az a metodikai törekvése, hogy a szaknyelvet a köznyelvhez viszonyítva vizsgálja, vagyis ezekben a vizsgálatokban a köznyelv etalon szerepet tölt be. Bergenholtz és Tarp (1995: 16–20) könyvében részletesen elemzi a különböző általános és speciális nyelvi modelleket. Ezek a modellek külön-külön egy-egy megadott célra jól használhatók, ugyanakkor nem univerzálisak, de ez nem is várható el tőlük. Egyetlen közös motívumuk az általános ↔ speciális dichotómia, de ezáltal túlságosan le is egyszerűsítik e bonyolult összefüggésrendszert. E modellek alapján is megállapíthatjuk, hogy a nyelvváltozat-típusok sokféle módon kategorizálhatók, és nincs „általánosan elfogadott megoldás” az osztályozásukra (Fóris 2010b).

Azzal, hogy mely szavak tartoznak a szakszókincshez, és milyen csoportokra osztható a szakszókészlet a nyelvészeti szakirodalom szerint, *A szaknyelvkutatás modelljei és módszerei: szociolingvisztikai megközelítés* című írásomban foglalkoztam részletesen (Fóris 2010b). A szakszókészlet vizsgálata során az osztályozás szempontjai a szóalak és a jelentés (funkció), valamint a kommunikáció (a köznyelvi alapú érthetőség) lehet. Ennek alapján három nagy csoportra osztottam a szakszókészletet, az első csoportot pedig további kettőre – így összesen négy csoportot különböztettem meg: 1. valódi szakszó, ezen belül 1.a. konkrét szakszó és 1.b. lexikai szakszó; 2. jelentésbeli szakszó; 3. köznyelvvvel közös szakszó. Megállapítottam azt is, hogy

„A köznyelvi szavak és a szakszavak jelentésbeli azonosságát vagy különbözőségét csak akkor lehet megállapítani, ha mindkettő jelentését ismerjük, ehhez pedig az szükséges, hogy mind a köznyelvi szó, mind a szakszó jelentése definiálva legyen (szótárban, adatbázisokban), vagyis a meghatározó jegyek alapján eldönthető legyen egy szó hovatarozása. Mindebből pedig az következik, hogy minél több szó (köznyelvi és szakszó) alakja és jelentése lesz pontosan rögzítve, annál pontosabban és annál több konkrét szóról lehet megállapítani, hogy mely csoportba sorolható be.” (Fóris 2010b: 435)

A *szakszótár* elnevezése a magyar nyelvben arra utal, hogy olyan szótárakról van szó, amelyek a szakszókincset tartalmazzák. A szakszótárak lehetnek egynyelvűek, kétnyelvűek vagy többnyelvűek; listaszerűek, vagy tartalmazhatnak nyelvi vagy enciklopédikus információkat. – Vannak olyan szakszótárak, amelyek egyszerre többféle információt is megadnak: értelmezést, idegen nyelvi ekvivalenst és példamondatokat (pl. a Grimm Kiadónál megjelent *Autóverseny szakszótár és értelmező szótár*: Wéber 2010). – A szakszótárak egy része alfabetikus, más része tematikus elrendezésű. Hordozójuk lehet nyomtatott vagy elektronikus (online). Ebből a sokféle lehetőségéből és adottságból következően a szakszótárak elemzése vagy egy bibliográfia készítése során nehézséget jelenthet, hogy mely műveket soroljuk be a szótárak közé: Azokat, amelyeknek a címében szerepel a szótár szó? Azokat, amelyek tartalmukban és szerkezetükben is szótári jellemzőket mutatnak? – Álláspontom szerint ez utóbbiakat.

A Szótári Munkabizottságban Magay tanár úr többször is felvette, hogy a *Magyar szótárirodalom bibliográfiája* (Magay 2004b, 2011²) egy következő köteteként el kellene készíteni a magyar szakszótárak bibliográfiáját is. Mint írta is az első kiadás előszavában: „A szakszótárak, részben nagy számuk, részben gyökeresen eltérő „műfajuk” okán külön kötetbe kívánnak, külön gyűjtést igényelnek, s ennek elvégzését egy második lépésben tervezzük megvalósítani” (Magay 2004b: 14). A Magay által szerkesztett szótári bibliográfia – címével ellentétben – tehát csak a köznyelvi szótárak adatait tartalmazza. (Megjegyzem, hogy emiatt a bibliográfia címének megváltoztatását javasoltam Magay tanár úrnak, aki szóban is és nekem írott 2011. február 7-én kelt levelében is jelezte, hogy végül az eredeti cím mellett döntött. Ezt

Megjelent:

Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0

a bibliográfia második kiadásának angol nyelvű előszavában jelzi, a magyar nyelvűben azonban nem.) A *Magyar szótáriródalom bibliográfiája* az 1920-tól megjelent magyar köznyelvi szótárak adatait tartalmazza. Egy korábbi, a Sági István-féle 1922-ben megjelent szótári bibliográfia ennek közvetlen előzménye: a Sági-féle bibliográfia köznyelvi szótárakat tartalmazó része a Magay-féle kötetben is megjelent, de sajnos mind a 2004-es, mind a 2011-es kiadásból kimaradtak a szakszótárak adatai (a 22-től a 31. oldalig), ez a tény azonban sem a bibliográfia 2004-es, sem a 2010-es kiadásában nincs jelezve.

A magyar szakszótárak adatainak összegyűjtése nagy feladat, és azonnal felmerül a probléma: mely művek szerepeljenek ebben a bibliográfiában: Azok, amelyeknek a címében szerepel a *szótár* szó? Vagy azok, amelyek lexikográfiai referenciaműnek tekinthetők, vagyis szótári struktúrájuk és tartalmuk van? A doktori értekezésemben szakszótárakkal foglalkoztam, ezzel a problémával már akkor szembesültem, és ez volt az egyik oka annak, hogy szükségesnek tartottam megadni a *szótár* definícióját (Fóris 2002: 21). A továbbiakban a vezetésemmel dolgozó doktoranduszok, akik terminológiai kérdésekkel foglalkoztak, ugyancsak szembesültek ezzel a problémával. Pl. Bérces Edit, Bérces Emese, Czékmán Orsolya, Tamás Dóra egyaránt ezzel a nehézséggel küzdött, amikor egy adott szakterület szakszótárainak bibliográfiáját kezdték meg összegyűjteni – Bérces Edit a sportszótárakét, Bérces Emese a zenei szótárakét, Czékmán Orsolya a magyar matematikai szótárakét, Tamás Dóra pedig a gazdasági szótárakét (Bérces 2006, Czékmán 2007, Fóris–Bérces 2007, Tamás 2007). Ahogy Czékmán megfogalmazta:

„(...) megjegyzem, hogy munkám során nehézséget okozott a szótár jellegű művek sokféle lehetséges elnevezése (szótár, lexikon, enciklopédia, fogalomtár stb.), és hogy a cím alapján nem mindig állapítható meg világosan, hogy szótár jellegű műről van-e szó – vagyis szótár, szótár jellegű mű, összefoglaló kézikönyv között cím alapján nehéz különbséget tenni.” (Czékmán 2007: 131)

Általában is elmondható – nem csak a szakszótárakról –, hogy a szótárak más kézikönyvektől való megkülönböztetése a formai és a tartalmi szempontok együttes vizsgálatával és figyelembe vételével lehetséges.

A szakszótárak osztályozási nehézségei gyakran a *nyelvi szótár* ↔ *enciklopédikus szótár*, leegyszerűsítve: *szótár* ↔ *lexikon/enciklopédia* dichotómiában jelennek meg a szakirodalomban. Pajzs írja az újonnan készülő szótári adatbázisokról *A jövő szótára és a magyar számítógépes lexikográfia* című tanulmányában, hogy „a hagyományos szótári definíció mellett egy külön mezőben enciklopédikus információt” is el lehet helyezni, ezzel jobban kiszolgálva a felhasználói igényeket, mivel a felhasználó általában egyszerűen tudni szeretné, mit jelent egy szó” (Pajzs 2007: 176). Ennek kapcsán hivatkozik egy korábbi írásomra, mely szerint „Fóris (2006) amellett érvel, hogy az általános szótárak részben vállalják át az enciklopédiák vagy lexikonok szerepét, amivel hagyományos lexikográfusi körökben sokan nem értenek egyet” (Pajzs 2007: 176). – A hivatkozott írásban (Fóris 2006) konkrét példákon mutattam be, hogy a különböző kiadóknál különböző időpontokban megjelent magyar nyelvű értelmező szótárak, lexikonok és enciklopédiák gyakran (szó szerint) ugyanazt az információt tartalmazzák egy-egy címszóról, vagyis a gyakorlatban nehezen mutatható ki az értelmező típusú információt megadó, de lexikográfiai szempontok alapján különböző csoportokba sorolt szótárak, lexikonok, enciklopédiák (összefoglaló nevükön: lexikográfiai referenciaművek) által megadott definíciók közti különbség. Tehát előírhatják a lexikográfusok, milyen legyen egy nyelvi szótár, egy lexikon vagy egy enciklopédia, de a valóságban, a gyakorlatban az elvek nem minden esetben érvényesülnek. Elgondolkodtató, hogy a lexikográfia mennyiben követ preskriptív elveket és mennyiben deskriptív: véleményem szerint tudományos diszciplínaként csak a deskriptív szemlélet a

Megjelent:

Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0

megengedhető, vagyis elméleti oldalon elsősorban azt kell leírunk, „*milyenek a szótárak*”, és csak a gyakorlati munka segítésére használható a „*milyenek legyenek a jó szótárak*” elve.

A lexikográfiai kézikönyvekben sok esetben nem jelenik meg ez a probléma. Az egyik új lexikográfiai kézikönyv, a *The Oxford Guide to Practical Lexicography* című mű (Atkins–Rundell 2008) a szótárkészítés gyakorlatát összegzi igen részletesen. A mű a szótári típusokat nem elemzi részletesen, de csoportosítja ezeket. E szerint a csoportosítás szerint egy szótár a következő típusú tájékoztatást adhatja: a) általános nyelvi, b) enciklopédikus és kulturális információk, c) terminológiai vagy csoportnyelvi, d) speciális nyelvi területi (pl. idiómák) (i.m.: 24). A szótári címszavak négy fő típusát különítik el egymástól: a lexikai címszavakat (lexical words), a rövidítéseket (abbreviations), a grammatikai címszavakat (grammatical words), és az enciklopédikus címszavakat (encyclopedic words) (i.m. 193–198).

Összegezve tehát azt mondhatom, hogy a szakszótárak a szótárak közé tartoznak, annak megállapítása pedig, hogy egy adott mű szótárnak (lexikográfiai referenciaműnek) tekinthető-e, tartalmi és strukturális felépítésétől egyaránt függ.

3. Új paradigma felé: az online szótárak térhódítása

Az elektronikus hordozók, majd az internet széles körű elterjedésével nagy számban hoztak létre különböző típusú és tartalmú elektronikusan elérhető adatbázisokat és szótárakat. A különböző típusú és tartalmú művek készítése és használata számos osztályozási kérdést vet fel, pl. szótár vagy adatbázis, nyomtatott szótár, elektronikus szótár vagy online szótár, online szótár vagy terminológiai adatbázis-e az adott mű (ezzel a kérdéskörrel foglalkozott a Terminológia műhely 2012).

A szótári definícióban (Fóris 2002, 2007) kiemelttem, hogy a hordozótól független, hogy egy művet szótárnak tekintünk-e, vagyis nyomtatott és bármilyen elektronikus formátumban is megjelenhet. Az elektronikus szótárak az 1990-es évektől nagyon gyorsan népszerűvé váltak, 2002-es könyvemben több fajtájukat soroltam ide, pl. a CD-ROM-on kaphatóakat, a szótárgépeket, az online szótárakat. Eleinte a CD-ROM-on kapható, a nagy kiadók által jegyzett szótárak voltak a legkeresettebbek (az elektronikus változatokat az 1990-es években két nagy cég, a Scriptum Kft. és a MorphoLogic Kft. jelentette meg az elsők között nálunk), majd a nagy szótárkiadók a nyomtatott szótáraik mellett fokozatosan jelentették meg először CD-ROM-on (is) a nagy szótáraikat, majd áttértek az online változatra (pl. az Akadémiai Kiadó szotar.net oldalán netszótárakat lehet vásárolni – tudomásom szerint 2011 óta).

A 2000-es években úgy tűnt, hogy a jövő az online elérhető, folyamatosan frissített szótáraké, amelyek előfizetéses rendszerben működnek. Már az elektronikus szótárak megjelenésétől kezdve találhatók kisebb-nagyobb ingyenes szótárak a weben, sok ezek közül egy-egy kis szócikkszámú szójegyzék. Kisebb szakmai glosszáriumokat sokan tettek fel ingyenesen az internetre, például az online sportszótárak gyakran mindössze 30-300 címszavasak (Bérces 2006). Az egyik legismertebb online szótár, a Wikipédia angol változatának szócikkszáma viszont hatalmas, már túllépte a 2,5 milliót. Az online szótárakra sokan még mindig csak legyintenek, mivel a tartalmuk sok esetben nem teljesen megbízható. A felhasználók és a készítésben közreműködők azonban nagyon is sokan vannak. Prószéky Gábor többször is kifejtette, hogy az ingyenesen elérhető online szótárak miatt az elektronikus szótárak piaca nagyon nagymértékben visszaesett. Az ingyenesen elérhető online szótárak egyre növekvő népszerűsége (például az egyetemi hallgatók között) véleményem szerint a nyomtatott és a megvásárolható online szótárak használatára egyaránt hatással van; az okostelefonok elterjedésével pedig a legutóbbi tanévtől a tanórán is elérhetővé és egyre gyakrabban használatossá váltak.

Megjelent:

Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0

Mint említettem, az online szótárakat többen a megbízhatóságuk kérdésessége miatt támadják, a helyzet azonban ennél árnyaltabb. Az online szótárakat a készítőik szerint két csoportba lehet sorolni: a) intézmény által szerkesztett, és b) szabadon hozzáférhető, többnyelvű, közösség által készített internetes referenciaművekre (Fuertes-Oliviera 2010). A megbízhatóság kérdése főként a közösség által készített, szabadon hozzáférhető művek esetében szokott felmerülni. Az online szótárak készítése és ezeknek az új típusú szótárak jellemzőinek a vizsgálata egy új lexikográfiai iránynak tekinthető; többen vizsgálták az online szótárak egyes jellemzőit és speciális típusait, bár egyelőre nincs általánosan elfogadott szempontrendszer az értékelésükre (pl. Schryver 2003; de Schryver–Joffe 2004; Fuertes-Oliviera 2010; Fuertes-Oliviera és mások 2010; Gaál 2010, 2011).

A 2010-es évtizedben egy újabb paradigmaváltás kezdődött, ahogy azt a 2. fejezet elején már jeleztem: a szemantikus web technológiák megjelenése és elterjedése újabb, jelentős változásokat hoz azzal, hogy nyílt forráskódú programok segítségével bárki szerkeszthet és közzétehet adatbázisokat, ontológiákat vagy szótárakat. A szemantikus web modelljét már egy évtizede leírták (Berners-Lee és mások 2001), nagymértékű térhódítása viszont néhány éve kezdődött, és most, a legújabb technikai fejlesztéseknek köszönhetően óriási térnyerése várható. A szemantikus web előnye a korábbiakhoz képest, hogy „az alkalmazások egyértelműen azonosított fogalmak között szemantikai kapcsolatokat definiálnak, a fogalmi relációk mögött meghúzódó háttértudást pedig ontológiákban reprezentálják” (Tóth 2010: 184); célja pedig „egy olyan globális hálózati metaadat-infrastruktúra létrehozása, amely lehetővé teszi a világhálón lévő adatok integrálását, a közöttük lévő kapcsolatok definiálását és jellemzését, illetve az adatok értelmezését” (i.m.: 188). Ez az új paradigma nem csak a lexikográfiában, de más területeken is jelentős változásokat hoz, így például a terminológiai adatbázisok készítését is forradalmasítja.

Az online szótárak térhódítását jelzi az is, hogy több lexikográfiai konferencián külön szekcióban jelentek meg, majd önálló konferenciát is rendeztek a témában; ezt az új területet egyébként *e-lexikográfia*-ként emlegetik (pl. Granger–Magali 2010; Kosem, I.–Kosem, K. 2011). Az e-lexikográfia témakörei széles határok között mozognak, foglalkoznak többek között a nyelvi források, adatbázisok lexikográfiai célú felhasználásával (akár a WordNet-hez hasonló lexikai adatbázisokéval, akár korpuszokéval), a szótári szerkezet megújításával, speciális szótárakkal (pl. SMS-szótár, jelszótár), az elektronikus szótárak alkalmazhatóságával a nyelvtanulásban és a nyelvoktatásban stb.

A hagyományos internet egyirányú, információkat ad át a felhasználóknak (Web 1.0-nak is nevezik), míg a Web 2.0 már lehetővé teszi a többirányú információcserét: a felhasználók létrehozhatják, és egymás között megoszthatják az információkat (ilyenek pl. a blogok, közösségi portálok, és az úgynevezett wikik (Baron 2009; Murugesan 2009; Gaál 2010). A szótárkészítés szempontjából a *wiki technológia* érdekes számunkra. A wiki egy webalapú szoftver, amelynek segítségével könnyen és gyorsan lehet létrehozni adatbázisokat. Az azonos háttértechnológia azt is lehetővé teszi, hogy azonos (illetve hasonló) szerkezetű és tartalmú szótárak sok nyelven készüljenek, és az információkat megosszák. Nálunk talán a legismertebb wikialapú szótárak a *Wikipédia* és a *Wikiszótár*. Gaál a magyar nyelvű *Wikiszótár* és az angol nyelvű *Wiktionary* formai és tartalmi elemeit vetette össze írásában, és ezen keresztül a Web 2.0 technológián alapuló online szótárak szerkesztési és működési elveit vizsgálta és írta le. Összegzésében az online szótárak számos előnyét sorolja fel a hagyományos szótárakéval szemben, pl. az online szótárakban igen nagy információmennyiséget lehet feldolgozni és közzétenni, a tartalmuk folyamatosan bővíthető és aktualizálható, audiovizuális eszközök is alkalmazhatók bennük, a külső és belső hivatkozások segítségével részeivé váltak egy globális információs hálózatnak, ingyenesek,

Megjelent:

Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0

bárhonnan egyszerűen hozzáférhetőek. Hátrányként kizárólag a megbízhatóság problémáját említi (Gaál 2010).

Könnyen előrevetíthető, hogy ezek a változások gyökeres átalakulást eredményeznek a lexikográfiában, és a szótár fogalmát is megváltoztatják.

4. Zárszó

Tanulmányomban a *szótár* fogalmának különböző értelmezési lehetőségeit és tartalmának bővülését mutattam be. A lexikográfia általános kérdésköréből kiindulva a szótár, a szakszótárak és az online szótárak jellemzőivel, és a lexikográfia paradigmaváltozásaival foglalkoztam. Az újabb felfedezések és fejlesztések új eszközök, folyamatok megjelenéséhez és fogalmi rendszerünk bővüléséhez vezetnek, a régi lexémák az új környezetben pedig új tartalmat kapnak. Miközben a lexikográfia alapvető szerepe és célja megmaradt, a gyakorlata és fogalmi rendszere is átalakult. A különböző célra készített nyomtatott szótárak szerzői gondosan felépített elvek alapján határozták meg, hogy a korlátozott lehetőségek mellett milyen adatokat tárolnak, milyen módon teszik könnyen elérhetővé azokat. A hagyományos szótári struktúra (pl. az utalási rendszerek, a példamondatok, a grammatikai adatok) az információk gyors elérését segíti elő. Az egymással összekapcsolható online szótárak, a Web 2.0 szótárai lehetővé teszik az információk hálózatos összekapcsolását és nyilvánossá tételét, és egyszerűvé teszik a nyelvi és a fogalmi hálón való mozgást.

A témaválasztást a Magay tanár úrral folytatott szakmai vitánk inspirálta – és itt a *vita* szót pozitív értelemben használok, hiszen a viták viszik előre a tudományos kutatást, a viták segítik a közös álláspont kialakítását vagy a különböző álláspontok megértését.

Ennek szellemében kívánok Magay tanár úrnak jó egészséget, és hosszan tartó, gyümölcsöző vitákat és újabb vitapartnereket!

Irodalom

- Atkins, B. T. Sue – Rundell, Michael 2008. *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Baron, Dennis 2009. *A Better Pencil – Readers, Writers and the Digital Revolution*. New York: Oxford University Press.
- Bérces Edit 2006. *A sportlexikográfia és -terminológia az új sportágak megjelenésének tükrében*. Doktori (PhD) értekezés. Pécs, Kézirat.
- Bergenholtz, Henning – Kaufmann, Uwe 1997. Terminography and Lexicography. A critical Survey of Dictionaries From a Single Specialized Field. *Hermes* 18, 91–125.
- Bergenholtz, Henning – Tarp, Sven (eds.) 1995. *Manual of specialised lexicography*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Berners-Lee, Tim – Handler, James – Lassila, Ora 2001. The Semantic Web. *Scientific American*. <http://www.scientificamerican.com/article.cfm?id=the-semantic-web> (2010.08.17.)
- Czékman Orsolya 2007. A magyar matematikai szótárak a 20. században. In: Magay Tamás (szerk.) *Félmúlt és közjövő*. (Lexikográfiai füzetek 3.) Budapest: Akadémiai Kiadó. 125–154.
- Fóris Ágota – Bérces Emese 2007. A zenei szaknyelv és a zenei lexikográfia aktuális kérdései. *Magyar Nyelvőr* 131, 3, 270–286.

Megjelent:

- Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0
- Fóris Ágota 2002a. A szótárfogalom megváltozásáról. *Modern Filológiai Közlemények* 2, 5–19.
- Fóris Ágota 2002b. *Szótár és oktatás*. (Iskolakultúra könyvek 14.), Pécs: Iskolakultúra.
- Fóris Ágota 2005. *Hat terminológia lecke*. Pécs: Lexikográfia Kiadó.
- Fóris Ágota 2006. Hitelesség, pontosság, aktualitás: a szaklexika szótári rögzítésének néhány kérdése. In: Magay Tamás (szerk.) *Szótárak és használók*. (Lexikográfiai füzetek 2.) Budapest: Akadémiai Kiadó. 35–55.
- Fóris Ágota 2007. A szótár terminus értelmezéséről. In: Magay Tamás (szerk.) *Félmúlt és közjövő*. (Lexikográfiai füzetek 3.) Budapest: Akadémiai Kiadó. 295–302.
- Fóris Ágota 2010a. A skálafüggetlen hálószerkezet a szótárakban. In: Bárdosi Vilmos – Kiss Gábor (szerk.) *Szótárak, szólások, nevek vonzásában. Köszöntő könyv Fábián Zsuzsanna tiszteletére*. (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 111.) Budapest: Tinta Könyvkiadó. 81–92.
- Fóris Ágota 2010b. A szaknyelv kutatás modelljei és módszerei: szociolingvisztikai megközelítés. *Magyar Nyelv* 106, 4, 424–438.
- Fóris Ágota 2012. A lexikon megközelítései. Alberti Gábor – Kleiber Judit – Farkas Judit (szerk.) *Vonzásban és változásban*. Pécs: PTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolája. Megjelenés alatt.
- Fuertes-Olivera, Pedro A. 2010. Lexicography for the Third Millennium: Free Institutional Internet Terminological Dictionaries for Learners. In: Fuertes-Olivera, Pedro A. (ed.) 2010. *Specialised Dictionaries for Learners*. (Lexicographica Series Maior 136.) Berlin: De Gruyter. 193–209.
- Fuertes-Olivera, Pedro A. – Gómez, Pablo Gordo – Amo, Marta Niño – Rodicio, Angel de los Rios 2010. *Expert Knowledge and Translation Equivalents in the English–Spanish Accounting Dictionary*. www.aesla.uji.es/congresosxxvii/files/2expert%20knowledge.doc (2011.05.14.)
- Gaál Péter 2010. Online szótárak a Web 2.0 platformon – A Wikiszótár és a Wiktionary. *Magyar Terminológia* 3, 2, 251–268.
- Gaál Péter 2011. A hagyományos szótárak vizsgálati szempontjainak alkalmazhatósága az online szótárak esetében. In: Boda István Károly – Mónos Katalin (szerk.) *Az alkalmazott nyelvészet ma: innováció, technológia, tradíció. XX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus, Debrecen, 2010. augusztus 28–30.* (MANYE Vol. 7.) Budapest–Debrecen: MANYE – Debreceni Egyetem. 432–437.
- Granger, Sylviana – Paquot, Magali (eds.) 2010. *eLexicography in the 21st century: New challenges, new applications. Proceedings of eLex 2009, Louvain-la-Neuve, 22–24 October 2009*. Louvain: Presses universitaires de Louvain.
- Hartmann, Reinhard R. K. 2001. *Teaching and Researching Lexicography*. Essex: Harlow.
- Kiss Mónika 2004. Szótár a szótárban. In: Tóth Szergej – Földes Csaba – Fóris Ágota (szerk.) *Lexikológiai, lexikográfiai látkép: problémák, paradigmák, perspektívák*. (Fasciculi Linguistici Series Lexicographica 3.) Szeged: Generalia. 61–68. <http://mek.oszk.hu/04400/04468>
- Kosem, Iztok – Kosem, Karmen (eds.) 2011. *Electronic Lexicography in the 21st century. New Applications for New Users. Proceedings of eLEX 2011, Bled, 10–12 November 2011*. <http://www.trojina.si/elex2011/Vsebine/proceedings.html> (2012.05.14.)
- Lan, Li 2005. The growing prosperity of on-line dictionaries. *English Today* 83, 21, 3, 16–21.
- Landau, Sidney I. 1989. *Dictionaires: The Art and Craft of Lexicography*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Magay Tamás 2004a. Szó, ami szó. In: Fóris Ágota – Pálffy Miklós (szerk.) *A lexikográfia Magyarországon*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 53–71.

Megjelent:

Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0

Magay Tamás (szerk.) 2004b. *A magyar szótáriróadalom bibliográfiája*. (Lexikográfiai füzetek 1.) Budapest: Akadémiai Kiadó.

Magay Tamás (szerk.) 2011². *A magyar szótáriróadalom bibliográfiája*. (Lexikográfiai füzetek 1.) Budapest: Akadémiai Kiadó. (2. javított, bővített kiadás)

Massariello Merzagora, Giovanna 1983. *La lessicografia*. Bologna: Zanichelli.

Muljačić, Žarko 1971. *Introduzione allo studio della lingua italiana*. Torino.

Murugesan, San 2009. *Handbook of Research on Web 2.0, 3.0, and X.0: Technologies, Business, and Social Applications*. Hershey/New York: Information Science Reference.

Országh László 1954. *A magyar szókészlet szótári feldolgozásának kérdései*. I. OK. VI. 117–133.

Országh László 1962. *A szótárirás elmélete és gyakorlata a Magyar Nyelv Értelmező Szótárában*. (Nyt. Ért. 36.) Budapest: Akadémiai Kiadó.

Pajzs Júlia 2007. A jövő szótára és a magyar számítógépes lexikográfia. In: Magay Tamás (szerk.) *Félmúlt és közjövő*. (Lexikográfiai füzetek 3.) Budapest: Akadémiai Kiadó. 171–188.

Pálfi Loránd-Levente – Stockholm Erzsébet 2009. Mi a lexikográfia? In: Fábián Zsuzsanna (szerk.) *Szótárirás és szótárirók*. (Lexikográfiai füzetek 4.) Budapest: Akadémiai Kiadó. 145–164.

Pálfi Miklós 2004. Bevezetés. In: Fóris Ágota – Pálfi Miklós (szerk.) *A lexikográfia Magyarországon*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 9.

Sági István 1922. *A magyar szótárak és nyelvtanok könyvészete*. (A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai 18.) Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság. (Részlegesen megjelent Magay 2004b és Magay 2011² függelékeként.)

Svensén, Bo 1993. *Practical Lexicography. Principles and methods of dictionary-making*. Oxford: Oxford University Press.

Szépe György 2004. Néhány személyes megjegyzés a lexikográfia és az alkalmazott nyelvészet viszonyáról. In: Fóris Ágota – Pálfi Miklós (szerk.) *A lexikográfia Magyarországon*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 7–8.

Szöllősy Éva 2007. Megjegyzések egy szótárdefinícióhoz. In: Magay Tamás (szerk.) *Félmúlt és közjövő*. (Lexikográfiai füzetek 3.) Budapest: Akadémiai Kiadó. 283–293.

de Schryver, Gilles-Maurice 2003. Lexicographers' Dreams in the Electronic-Dictionary Age. *International Journal of Lexicography* 16, 2, 143–199.

de Schryver, Gilles-Maurice – Joffe, David 2004. On How Electronic Dictionaries are Really Used. In: Williams, G. – Vessier, S. (eds.) *Proceedings of the Eleventh EURALEX International Congress, EURALEX 2004, Lorient, France, July 6–10, 2004*: 187–196. Lorient: Faculté des Lettres et des Sciences Humaines, Université de Bretagne Sud.

Tamás Dóra 2007. A Magyarországon megjelent nyomtatott gazdasági szótárakról. In: Magay Tamás (szerk.) *Félmúlt és közjövő*. (Lexikográfiai füzetek 3.) Budapest: Akadémiai Kiadó. 189–222.

Tarp, Sven 2008. *Lexicography in the borderland between knowledge and non-knowledge: General lexicographical theory with particular focus on learner's lexicography*. Tübingen: Niemeyer.

Terminológia műhely 2012. Elhangzott előadások: XXII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus. Társadalmi változások – Nyelvi változások. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a Kárpát-medencében. 2012. április 12–14., MANYE–SZTE, Szeged. (Megjelenés alatt a kongresszusi kötetben.)

Tóth Máté 2010. A szintaktikai és a szemantikai paradigma. Egy globális hálózati metaadat-infrastruktúra felé. *Magyar Terminológia* 3, 2, 183–214.

Megjelent:

Fóris Ágota 2012. A szótár fogalma a magyar lexikográfiában. In: Pintér Tibor – Pődör Dóra – P. Márkus Katalin (szerk.) *Szavak pásztora. Írások Magay Tamás tiszteletére*. Szeged: Grimm Kiadó. 22–38. ISBN 978 963 9954 67 0

Wiegand, Herbert Ernst 1998. *Wörterbuchforschung: Untersuchungen zur Wörterbuchbenutzung, zur Theorie, Geschichte, Kritik und Autonomisierung der Lexikographie*. Berlin–New York: Walter de Gruyter.

Zgusta, Ladislav 1971. *Manual of Lexicography*. The Hague/Paris: Mouton.

Szótárak

ÉKsz.2 = Pusztai Ferenc (főszerk.) 2003. *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

DoL 1998 = Hartmann, Reinhard R. K. – James, Gregory 1998. *Dictionary of Lexicography*. London/New York: Routledge.

Wéber Gábor 2010. *Autóverseny szakszótár és értelmező szótár. Angol–magyar, magyar–angol*. Budapest: Grimm Kiadó.

Wikipédia: www.wikipedia.org

Wikiszótár: <http://hu.wiktionary.org>

Wiktionary: <http://en.wiktionary.org>

Szabványok

ISO 15924:2007 Presentation/representation of entries in dictionaries – Requirements, recommendations and information

ISO 15924:2000 Alphabetical ordering of multilingual terminological and lexicographical data represented in the Latin alphabet

ISO 8879:1986 Information processing – Text and office systems – Standard Generalized Markup Language (SGML)